

## Nr 42.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1929 kl. 6 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om lagstiftning för tryggande av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.*

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 12 i första kammaren av herr *Frändén m. fl.* och nr 21 i andra kammaren av herr *Nygren m. fl.*

I motionerna, som äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande lämpligaste lagstiftningsåtgärder för tryggande av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikt, varvid frågan om skadestånd till näringsidkare, som drabbades av i motionerna berörda övergrepp, måtte särskild beaktas, samt därefter för riksdagen framlägga lagförslag i ämnet.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda yrkande, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning, § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt yttrande av socialstyrelsen. Det yttrande, som i anledning härav inkommit, finnes fogat såsom bilaga vid detta utlåtande; och hänvisar utskottet till detsammans innehåll.

Ehuru blockad eller bojkott är en internationell företeelse härskar dock i fråga om den rättsliga behandlingen av spörsmålet mycken oklarhet, och redogörelse för främmande rätt. rättspraxis har i de olika länderna visat sig vara vacklande vid bedömande av hithörande frågor.

I några länder finnas visserligen särskilda bestämmelser rörande arbetstvister, och dessa regler få givetvis även betydelse för bojkottområdet, men vanligen är det den allmänna lagens mer eller mindre vittgående bestämmelser om skydd för privatlivets helgd, som komma i tillämpning vid bedömande av hithörande frågor. Därutöver har man, såvitt utskottet har sig bekant, allenast i Danmark genomfört en särskild lagstiftning till skyddande av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.

I fråga om dansk rättspraxis, sådan denna var före den innevarande år antagna särskilda lagen om skydd för närings- och arbetsfriheten, innehållas vissa upplysningar i ett av professorn vid Köpenhamns universitet Vinding Kruse till ministeriet för Industri, Handel och Sjöfart den 28 juni 1927 afgivet utlåtande rörande vissa ändringsförslag i regeringsförslaget till den ovan nämnda lagen. Danmark.

I det av regeringen framlagda förslaget hade 3 § erhållit följande avfattning:

»Varje slags ekonomisk eller personlig förföljelse mot enskild person i pris-, produktions- och liknande förhållanden — bojkottning därunder inbegripet — som har till ändamål att begränsa den enskildes förvärvs- eller arbetsfrihet, hämma den fria konkurrensen och direkt eller indirekt införa monopol inom den ifrågavarande förvärvsgrenen, är olaglig och ådrager vederbörande, förutom ersättning för den skada, som nämnda förföljelse tillfogat motparten, straff av enkelt fängelse eller, under förmildrande omständigheter, böter intill 100 000 kronor. Mål härom är föremål för såväl offentligt som enskilt åtal.»

Det ändringsförslag, rörande vilket yttrande inhämtades av Vinding Kruse, innehöll följande:

»Varje slags ekonomisk eller personlig förföljelse — bojkottning därunder inbegripet — av enskild person, som medför den i § 1 omnämnda inskränkningen i den enskildes förvärvs- eller arbetsfrihet, eller som söker att hota eller tvinga någon till att ingå i eller förbliva i en förening eller organisation, är olaglig och ådrager vederbörande, förutom ersättning för den skada, som nämnda förföljelse tillfogat motparten, straff av enkelt fängelse eller, under förmildrande omständigheter, böter intill 100 000 kronor. Mål härom är föremål för såväl offentligt som enskilt åtal.»

Vinding Kruses yttrande i fråga om detta ändringsförslag var av nedanstående innehåll:

»1. Den *allmänna regel*, som bör stå i första stycket av § 3, torde genom tillsättande av ordet 'otillbörlig' böra erhålla följande avfattning: 'Varje slags ekonomisk eller personlig förföljelse — bojkottning därunder inbegripet — av enskild person, som avser att otillbörligt begränsa den enskildes fria tillgång till förvärv eller arbete, är olaglig och ådrager vederbörande, förutom ersättning för den skada, etc.'

Om man utan någon begränsning — och icke såsom här föreslås genom tillsättande av orden 'otillbörlig' — helt allmänt förbjuder bojkottning och annan förföljelse, kommer man att träffa alltför långt och längre än dansk domspraxis hittills gjort och längre än hittills någon annan främmande rättspraxis eller lagstiftning gjort i sitt ingrepp mot bojkottning eller liknande förföljelse.

Dansk domspraxis har såsom otillbörligt ingrepp i den enskildes förvärvsfrihet ansett, att en organisation, ett sällskap o. s. v. vitt och brett genom dagspressen, löpsedlar, cirkulär, alltså *utanför en förenings medlemmar*, uppfordrar till bojkott av en person (antingen arbetare, fabrikant, affärsman, gårdsägare eller annan). Om uppmaningen till bojkott däremot hålles strängt *inom en förenings medlemmar* och icke innehåller osanna uppgifter om den bojkottade, anses den av våra domstolar såsom laglig, och samma ståndpunkt intaga tyska, franska och engelska domar. Om man nu fasthåller det helt allmänt hållna förbudet, som upptagits i ändringsförslaget § 3, kommer man att utan åtskillnad träffa all bojkottning, både innanför och utanför en organisations ram. Man skulle därvid skjuta betydligt över målet och utan tvivel träffa mången fullt berättigad bojkottning. Förvärvslivets organisationer kunna knappast undvara bojkottning inom organisationernas medlemmar. En handelsförening, hantverkareförening, arbetar- och arbetsgivareförening eller liknande måste hava rätt att till sina medlemmar utsända

svarta listor över respektive förenings illojala reklamakare, osolida eller insolventa kunder, osolida eller oordentligt betalande arbetsgivare, över arbetare, som äro begivna på dryckenskap och försumliga o. s. v. Våra domstolar synas därför hava här träffat den rätta gränsen och en helt allmänt hållen lagregel skulle säkert vålla mycken förtret.

Såsom andra otillbörliga slag av bojkottning hava våra domstolar ansett en förföljelse, som avser att ruinera vederbörande eller helt lamslå hans förvärvsverksamhet.

Om lagförslagets § 3 icke avfattats helt allmänt, såsom ändringsförslaget, utan med begränsningen till den otillbörliga bojkotten — en begränsning, som efter all tidigare erfarenhet icke kan undvaras — kommer § 3 att bliva en bekräftelse av nuvarande dansk domspraxis, och våra domstolar komma då enligt mitt förmenande att följa samma linjer som hittills och utlämna de otillbörliga formerna av bojkottning till särskilt ansvar. Men då domstolarna själva utan någon lagregel visat all erforderlig kraft i reaktionen mot den otillbörliga bojkotten, så är en lagregel, som den i § 3 föreslagna, såtillvida icke nödvändig. Naturligtvis är dock straffet i § 3 något nytt. Våra domstolar ha i enstaka särskilt graverande slag av bojkott endast använt strafflagens § 120 om kränkning av privatlivets helgd (t. ex. vid offentliggörelse av svarta listor).

2. Införande av en *särskild regel* mot hot eller tvång av någon till att anmäla sig i eller förbliva i en förening eller organisation.

Om man överhuvud önskar en sådan särregel och icke vill låta den gå in under den allmänna regeln om otillbörlig bojkottning, bör den formuleras som ett nytt andra stycke i § 3 och sättas efter den allmänna regeln som ett första stycke.

Man måste här för det första vara klar beträffande räckvidden av en sådan särregel, som upptagits i ändringsförslaget. Denna regel kommer att träffa alla strejker, som igångsättas för att framtinga avskedandet av oorganiserade arbetare, och den kommer också att träffa en arbetsgivareförenings eller en kartells hot om att avbryta affärsförbindelserna med en affärsman, om denne icke avbryter förbindelserna med en arbetsgivare, som icke är medlem av arbetsgivareföreningen eller kartellen. Hittills synas våra domstolar också här vilja skilja mellan olika tillfällen och icke fördöma denna bojkott överhuvud. Våra domstolar hava således fastställt, att en strejk, som igångsättes för att framtinga en organiserad arbetares avskedande, är laglig, om den härleder sig från en mera allmän önskan att tillvarata organisationens eller fackets intressen. Men man förmenar att den är rättsstridig, om ändamålet med densamma är en ogrundad förföljelse.

Om man för framtiden önskar att bevara denna domstolarnas möjlighet att också vid detta slags bojkott fritt skilja mellan de olika grupperna, bör man överhuvud icke, såsom föreslås i ändringsförslagets § 3, giva någon särregel härom. Bestämmelsen bör sålunda gå in under den allmänna regeln om otillbörlig bojkott, och domstolarna komma i så fall säkert att också här följa samma principer som hittills.

Om lagstiftningsmakten däremot önskar att överhuvud helt förbjuda denna slags bojkott såsom varande särskilt skadlig utan hänsyn till om dess föremål är allmänt eller personligt, så måste bestämmelsen härom, såsom nämnts, formuleras såsom en självständig regel.

Huruvida en sådan särregel — vilken, såvitt jag vet, icke finnes i någon främmande lagstiftning — skulle komma att bliva gynnsam i sina verkningar, därom vill jag icke uttala mig, då vi icke ha någon erfarenhet i frågan.

Framläggande för riksdagen av förslaget till ovannämnda lag väckte på sin tid en kraftig opposition. Nästan alla sammanslutningar, såväl arbetarnas som arbetsgivarnas, avstyrkte i avgivna yttranden lagförslaget, och deputationer från såväl arbetarsammanslutningar som näringsorganisationer vädjade till vederbörande utskott att avstyrka lagens antagande. Även den danska ständiga skiljedomstolen fann lagen olämplig. Lagen antogs emellertid av folkettinget med 73 röster mot 70 och av landstinget med 40 röster mot 35. Sedan lagen antagits av den danska riksdagen, gjordes hänvändelse till regeringen att icke framlägga den för kunglig sanktion. Lagen blev emellertid promulgerad den 27 mars 1929. Den har följande lydelse:

*Lag om skydd för närings- och arbetsfriheten.*

§ 1.

Kollektivavtal, som på oberättigat sätt begränsa den enskildes fria tillgång till förvärv eller arbete, kunna icke tillerkännas rättsverknig vid domstolarna.

§ 2.

Vid bedömandet av frågan huruvida ett kollektivavtal har den i § 1 angivna karaktär eller icke kunna domstolarna, när framställning därom göres, tillkalla särskilda sakkunniga. De tillkallade äro skyldiga att tillstädeskomma och skola avgiva yttrande i saken.

---

§ 3.

Varje slags ekonomisk eller personlig förföljelse — bojkottning därunder inbegripet — som avser att på oberättigat sätt begränsa den enskildes fria tillgång till förvärv eller arbete eller hans (hennes) rätt till att vara medlem av eller stå utanför en organisation, är olaglig och ådrager vederbörande förutom ersättning för den skada, som nämnda förföljelse tillfogat motparten, böter intill 100 000 kronor eller enkelt fängelse. Mål härom är föremål för såväl offentligt som enskilt åtal.

§ 4.

De i lagen nr 536 av den 4 oktober 1919 om den ständiga skiljedomstolen omnämnda kollektivavtalen beröras icke av denna lag.

§ 5.

Lagen har i övrigt avseende på varje kollektivavtal, om vars laglighet fråga väckes vid domstolarna efter lagens ikraftträdande.

I detta sammanhang torde måhända böra erinras om viss under år 1927 i Norge och England nytillkommen lagstiftning, ehuru denna närmast avser spörsmål, som icke beröras av de föreliggande motionerna.

Den 4 juli 1927 utfärdades i Norge en lag, varigenom vissa bestämmelser rörande arbetets frihet infördes i strafflagen. Dessa bestämmelser återgivnas här nedan:

Norge.

»1. Med böter från 25 till 25 000 kronor eller med fängelse intill ett år straffas den som föranleder eller söker föranleda, att någon uppsäger eller nedlägger sitt arbete eller icke söker eller icke får arbete eller att någon uppsäger eller icke söker eller icke antar arbetare:

- a) genom att förolämpa honom eller hans hushåll med hotelser eller våldsam, förnärmande eller påträngande uppträdande;
- b) genom att följa honom från ställe till ställe;
- c) genom att lämna offentlig upplysning om den som arbetar eller har arbetat eller har sökt arbete under arbetsinställelse;
- d) genom att hindra honom i hans arbete eller näring genom otillbörligt bemötande.

2. I samma ordning straffas den som genom bojkott söker att tvinga någon arbetare eller arbetsgivare att gå in i en sammanslutning av arbetare eller arbetsgivare.

3. I samma ordning straffas vidare den som uppfordrar eller medverkar till någon handling, som är angiven under 1 och 2.»

I England utfärdades den 29 juli 1927 en lag angående arbetstvister och fackföreningar (Trade Disputes and Trade Unions Bill). Lagens huvudsakliga innehåll är följande:

England.

Första kapitlet förklarar en strejk olaglig om

- 1. den har ett syfte annat än eller utöver främjandet av en arbetstvist inom det yrke eller den sysselsättning, vari de strejkande äro anställda; och
- 2. den är avsedd eller beräknad att utöva tvång på regeringen, antingen direkt eller genom att förorsaka samhället umbäranden.

En olaglig lockout definieras i enahanda ordalag; och det förklaras olagligt att börja eller fortsätta eller att använda några penningmedel för främjande eller stödjande av en dylik olaglig strejk eller lockout.

Straff äro stadgade för varje person, som förklarar eller uppger till olaglig strejk eller lockout eller uppfordrar andra att delta i eller på annat sätt verkar för främjande av en dylik strejk eller lockout; men ingen skall anses ha begått ett brott, som åsyftas i detta kapitel, eller mot allmän lag endast därmed, att han upphört att arbeta eller ock vägrat fortsätta att arbeta eller att taga arbetsanställning.

Kapitel 2 föreskriver, att ingen person, som vägrar delta eller vägrar fortsätta att delta i en olaglig strejk eller lockout, får uteslutas ur en fackförening eller annan sammanslutning eller åläggas böter eller annat straff eller berövas någon rätt eller förmån, vilken annars skulle tillkomma honom eller hans lagliga personliga representanter, eller utsättas för att på något sätt, antingen direkt eller indirekt, ställas i någon rättsinskränkande eller eljest oförmånlig position jämfört med andra medlemmar av föreningen eller sammanslutningen. Detta kapitel har retroaktiv verkan å varje strejk eller lockout, som utbrutit fr. o. m. den 1 maj 1926 och är olaglig enligt denna lag.

Kapitel 3 förklarar det vara olagligt för en eller flera personer (vare sig de handla å egna vägnar eller å en fackförenings, en individuell arbetsgivares eller firmas vägnar och oavsett om de handla med tanke på eller

till främjande av en arbetstvist) att uppehålla sig (attend) vid eller nära ett hus eller en plats, där en person bor eller arbetar eller utövar verksamhet eller tillfälligtvis uppehåller sig, i avsikt att erhålla eller meddela upplysning eller att övertala eller förmå en person att arbeta eller att avhålla sig från att arbeta, därest det sker till sådant antal eller eljest på sådant sätt, som kan förväntas skrämma någon person i huset eller på platsen eller att hindra tillträdet dit eller utgången därifrån eller att det kan leda till ett störande av ordningen. Att »skrämma» (intimidate) angives betyda att hos person väcka grundad farhåga för skada för honom eller någon medlem av hans familj eller någon av hans underordnade eller för våld eller skadegörelse å någon person eller egendom; och uttrycket »skada» (injury) inbegriper skada för en person beträffande hans affär, sysselsättning, anställning eller annan inkomstkälla och innefattar varje orätt, som kan lagligen beivras. Det förklaras även vara olagligt för en eller flera personer att för att förmå en person att arbeta eller att avhålla sig från arbete bevaka eller besätta ett hus eller en plats, där en person bor, eller tillträdet till ett dylikt hus eller till en dylik plats.

Kapitel 8 anger, att i denna lag skall med »strejk» förstås inställandet av arbetet av en grupp personer, vilka äro anställda i ett yrke eller en sysselsättning och vilka handla gemensamt, eller en avtalad vägran eller en vägran under gemensamt samförstånd från ett antal personers sida, vilka äro eller ha varit sålunda anställda, att fortsätta arbetet eller att antaga arbetsanställning. »Lockout» definieras såsom stängandet av en arbetsplats eller inställandet av driften eller vägran från arbetsgivarens sida att fortsätta att använda ett antal personer till följd av en arbetstvist, detta vidtaget i syfte att tvinga dessa personer eller att understödja en annan arbetsgivare i att tvinga av denne sysselsatta personer att godkänna villkor (terms or conditions) för eller inverkan på anställningen. En strejk eller lockout skall icke anses vara avsedd utöva tvång på regeringen, med mindre det skäliga kan väntas, att dylikt tvång därav skall bli följden.

**Utskottet.** Den kränkning av tredje mans rätt till neutralitet i konflikter mellan arbetsgivare och arbetare, som stundom förekommer, anse motionärerna vara av den allvarliga beskaffenhet, att ett ingripande av statsmakterna i lagstiftningsväg är av behovet påkallat. Motionärerna ifrågasätta, huruvida icke de organisationer eller enskilda, som igångsätta och genomföra bojkottövergrepp mot neutral part, böra genom lagstiftning göras ekonomiskt ansvariga för de skadeverkningar, som därav kunna uppstå.

Såsom framgår av socialstyrelsens till utskottet lämnade yttrande i ärendet har styrelsen icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Styrelsen har bland annat anfört följande:

Alla slag av strider på arbetsmarknaden måste över huvudtaget anses såsom ett samhällsont — näringslivets komplicerade mekanism bringas genom dem mer eller mindre i olag, och samhället tillskyndas skador och förluster. Även tredje mans intressen få därvid ofta, utan att någon stridsåtgärd riktas mot honom, sitta hårt emellan, exempelvis genom uteblivna leveranser, minskad försäljning eller lamslagen trafik. De skadeverkningar, som arbetsinställelserna direkt och indirekt giva upphov åt, torde oftast vara ojämförligt större än de, som härflyta ur stridsåtgärderna mot tredje man. Detta

oaktat har samhället hittills i stort sett fått finna sig i de olägenheter, arbetsstriderna förorsaka, och åtnöja sig med lagstiftningsåtgärder till förekommande eller förkortande av arbetsstriderna; endast mer undantagsvis har lagstiftningen repressiv karaktär. Dessa strider ha ganska allmänt betraktats såsom oundvikliga faser i kampen för den ekonomiska och sociala utvecklingen, och därtill har kommit, att man stått rådvill i fråga om lämpliga medel för deras stävande.

Med hänsyn till nu berörda omständigheter är det förklarligt, att stridsåtgärderna mot tredje man icke blivit föremål för lagstiftarens uppmärksamhet. Det synes även icke utan skäl kunna ifrågasättas, huruvida nämnda stridsåtgärder lämpligen kunna och böra göras till föremål för särskild lagstiftning, oberoende av övriga, mer betydelsefulla problem på området. Arbetsinställelserna medföra, såsom ovan berörts, så stora och svåra olägenheter, att de utan tvivel under den närmare framtiden allt fortfarande komma att påkalla statsmakternas uppmärksamhet, och vad som göres till deras motverkande kommer givetvis i regel också att förminska antalet fall av stridsåtgärder mot tredje man.

Utskottet kan i huvudsak giva sin anslutning till de synpunkter, som socialstyrelsen anfört, och kan följaktligen icke tillstyrka riksdagen att bifalla de föreliggande motionerna. En lagstiftning av det slag, som påyrkats av motionärerna, skulle säkerligen icke nämnvärt inverka på de förhållanden, varom här är fråga. Möjligheterna att kringgå densamma äro nämligen uppenbara. Men det finnes å andra sidan all anledning att befara, att lagstiftningen skulle komma att utnyttjas på ett otillbörligt sätt i konflikterna på arbetsmarknaden och sålunda bidra till en ytterligare skärpning av motsättningarna mellan arbetsgivare och arbetare. Utan att vara ägnade att skänka ett effektivt skydd åt tredje mans rätt till neutralitet i dessa konflikter, skulle verkningarna av en sådan lagstiftning sannolikt försvåra de strävanden, som för närvarande pågå att på samförståndets väg skapa förutsättningar till förebyggande av de i tredje mans rätt indirekt men djupt ingripande arbetskonflikter, om vilka socialstyrelsen erinrat i sitt ovan återgivna yttrande.

De i motionerna antydda förhållandena torde för övrigt icke göra sig gällande i den omfattning, att de kunna motivera ett ingripande från lagstiftningsmaktens sida. De ledande arbetsgivar- och arbetarorganisationerna hava i allmänhet intet intresse av att indraga »tredje man» i de konflikter, som uppstå dem emellan. Med hänsyn till den allmänna opinionen är det tvärtom angeläget för dem att sörja för att inga åtgärder vidtagas, som kunna vara ägnade att kränka deras rätt, vilka kunna göra anspråk på att få hävda neutralitet i dylika konflikter.

Vad arbetarparten beträffar — det är mot denna part, som motionärerna uteslutande rikta sig — har skyldighet ålagts de för organisationernas verksamhet ansvariga styrelserna att övervaka underavdelningarnas åtgöranden. Såväl landsorganisationens som de till densamma anslutna förbundens stadgar föreskriva sålunda, att strejk-, blockad- och bojkottåtgärder icke få

vidtagas med mindre vederbörande förbundsledning givit tillstånd därtill. I betraktande av fackföreningsrörelsens stora omfattning kan det naturligtvis inträffa, att enstaka underavdelningar eller medlemsgrupper icke taga hänsyn till dessa föreskrifter, men erkännas måste, att föreskrifterna i stort sett efterlevats. I den mån anledning finnes att antaga, att de av motionärerna åberopade förhållandena framdeles skola göra sig gällande, skall säkerligen en fortsatt upplysnings- och uppfostringsverksamhet visa sig vara det verksammaste medlet att förebygga åtgärder av det slag, varom motionärerna ordat.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 12 och II: 21, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 maj 1929.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, Linder,\* Almkvist, Sigfrid Hansson, Frändén, Granström* och *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde, *Hage, Johanson* i Hallagården, *Jeppsson,\* Johansson* i Sollefteå, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Olovsson* i Västerås och *Andersson* i Rasjön.

\* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

### Reservationer:

1) av herrar *Westman, von Sydow, Frändén, Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Hallagården och *Petersson* i Lerbäcksbyn, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Den kränkning — — — kunna uppstå.



Det kan icke förnekas, att fall förekomma, då tredje man, som helt och hållet står utanför arbetskonflikt, oförskyllt tillfogas skada genom blockad, bojkott eller andra stridsåtgärder, som från stridande parts sida riktas mot honom.

I sitt till utskottet avgivna utlåtande har socialstyrelsen härom anfört följande:

Under konflikter vid bagerier, bryggerier, charkuterifabriker, minuthandelsaffärer, restauranger, kaféer och åkerier samt andra företag, som tillhandahålla allmänheten varor eller tillhandagå densamma med vissa tjänster, är det ganska vanligt, att uppmaning till bojkott riktas ej blott till företagets leverantörer, respektive eventuella återförsäljare och av detsamma anlitate transportföretag, utan även till den stora allmänheten. Kaféidkare och specerihandlande ha sålunda förklarats i bojkott på den grund, att de betjänat strejkbrytare, och exempel givas även på bojkott mot näringsidkare, som vägrat önskad kredit åt strejkande.

På anförda skäl avstyrker emellertid styrelsen lagstiftning till skydd mot dylika åtgärder. För tredje man, som genom dem lider skada, förordar styrelsen endast den utväg för vinnande av ökat rättsskydd, att de grupper av näringsidkare, som särskilt äro utsatta för ifrågavarande övergrepp, böra söka åstadkomma förbättrad sammanslutning jämte ökat inbördes stöd.

När styrelsen på detta sätt vill göra en medborgares möjlighet att få åtnjuta rättsskydd beroende av den maktställning han kan bereda sig med likaställdas hjälp, synes denna ståndpunkt stå i strid med rättsstatens idé.

Med statens uppgift att upprätthålla rättssäkerheten överstämmer ej heller, att staten, i förlitande på att arbetsstridernas antal skall minskas, underlåter att vidtaga åtgärder för att meddela rättsskydd i de fall, då arbetstvist verkligen utbryter och rättsskydd visar sig vara erforderligt. Lika litet synes det vara en tillfredsställande utväg att göra den utomsfændes ekonomiska trygghet beroende av de stridande arbetar- och arbetsgivarorganisationernas goda vilja.

Utskottet förbiser ej, att det kommer att vara förenat med åtskilliga svårigheter att åstadkomma en lagstiftning i syfte att skydda tredje mans neutralitet vid arbetskonflikter.

Från början synes det emellertid stå klart, att man vid en dylik lagstiftning bör undvika att på något som helst sätt utforma den till ett vapen mot vare sig arbetarnes eller arbetsgivarnes organisationer eller att giva den karaktären av strafflag.

Den ifrågasatta lagstiftningen synes böra begränsas till att meddela regler om skadeståndsskyldighet gentemot tredje man. En dylik skyldighet torde böra inträda huvudsakligen i de fall, att blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd vidtages för att vid arbetskonflikt med kränkning av föreningsrätten tvinga någon, som står utanför konflikten, att inträda i eller utträda ur organisation av arbetare eller arbetsgivare eller att dylik stridsåtgärd tillgripes för att tvinga sådan person att underkasta sig

ekonomiska uppoffringar för att understödja endera parten eller då maning i en eller annan form att delta i stridsåtgärd ställes till annan än den stridande organisationens medlemmar.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och på vad sätt lagstiftningsåtgärder må vidtagas för att bereda rätt till skadestånd för den, som helt och hållet står utanför arbetskonflikt, men likväl oförskyllt tillfogas skada genom blockad, bojkott eller andra stridsåtgärder, som riktas mot honom.»

2) av herrar *Almkvist, Granström, Jeppsson* och *Andersson* i Rasjön, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande ändrade lydelse:

»Den kränkning — — — kunna uppstå.

Utskottet anser det vara av erfarenheten bestyrkt, att kränkning av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter icke sällan förekommer. Det torde även vara obestridligt, att denna kränkning understundom äger rum under former, som äro ägnade att i särskild grad tilldraga sig allmän uppmärksamhet, medföra förluster och framkalla känslor av otrygghet i den borgerliga näringsens utövande hos dem, som utan sin förskyllan bli lidande av blockad- eller bojkottåtgärder, samt irritation och missnöje bland dem, som drabbas av stridsmetodernas indirekta följder.

Emellertid torde det av motionärerna berörda spörsmålet vara, på sätt socialstyrelsen i sitt yttrande framhåller, ett bland de mera komplicerade på sociallagstiftningens område på grund av de svårigheter, som i detta fall möta för lagstiftningens effektiva upprätthållande. Möjligheterna att kringgå eventuella bestämmelser äro nämligen både många och lätt tillgängliga. En bojkott mot t. ex. en näringsidkare kan lätt igångsättas utan att formliga bevis på åtgärdens ursprung och verkningar kunna erhållas.

Vid sådant förhållande anser utskottet det böra undersökas, huruvida icke en lösning kan vinnas på annan väg, exempelvis genom avtal därom arbetsgivar- och arbetarorganisationer emellan.

I detta avseende finner sig utskottet böra erinra därom, att på initiativ av den nuvarande socialministern en delegation blivit tillsatt i syfte att främja samförstånd mellan parterna på arbetsmarknaden och humanisera striderna på det produktiva livets områden.

Därest genom denna delegation en lösning kunde vinnas av frågan om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter, skulle en verkligt betydelse-

full insats bliva gjord. Och detta så mycket hellre, som en överenskommelse härutinnan mellan parterna med all sannolikhet skulle komma att erhålla en högre grad av effektivitet än den i motionerna förordade åtgärden.

Intill dess, att en undersökning blivit verkställd, huruvida icke en lösning kan vinnas på nu angivna väg, anser sig utskottet icke böra biträda det av motionärerna framställda förslaget.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motioner I: 12 och II: 21 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

---

Kungl. Socialstyrelsen.

*Till Riksdagens andra lagutskott.*

Genom remiss den 1 innevarande februari har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och senast den 20 i samma månad till Eder överlämna yttrande över tvenne inom riksdagen väckta motioner, I: 12 och II: 21, om lagstiftning för tryggande av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

De primära och väsentliga kampmedlen vid arbetskonflikter, strejker och lockouter, finnas i regel, till vinnande av åsyftad effektivitet, böra förbindas med vissa kompletterande stridsåtgärder. Genom blockad söker sålunda arbetarsidan hindra arbetsgivaren värva ny arbetskraft, och genom hänvändelse till sina kolleger söker arbetsgivaren hindra sina dittillsvarande arbetare att finna nya arbetstillfällen. Redan härmed utvidgas kampen till att beröra kretsar, som, ehuru vanligen icke helt ointresserade i striden, dock icke äro att hänföra till de stridande parterna. Utöver nu antydda åtgärder, som rätt allmänt torde betraktas såsom nödvändiga komplement till strejken eller lockouten, finner man sig ej sällan, särskilt givetvis vid långvariga konflikter, föranlåten att skärpa striden genom tillgripande av allehanda, själva arbetsinställelsen mer eller mindre ovidkommande åtgärder. Man försöker sålunda på olika sätt förhindra eller försvåra fortsättandet av motpartens förvärvsverksamhet eller att göra detsamma förlustbringande. Här åsyftade åtgärder rikta sig ofta mot motpartens, ibland också hans personals förbindelser med yrkesidkare inom andra näringsgrenar, t. ex. leverantörer, återförsäljare, transportföretag och näringsställen. Härigenom indragas i striden uppenbart utomstående personer, och uppkomma då de fall, som närmast torde åsyftas av motionärerna. Emellertid stannar det ej alltid vid dylika åtgärder, utan utvidgas stundom kampen till att även påkalla den stora allmänhetens, i regel likväl passiva medverkan. I förhållandenas natur ligger, att det förnämligast är arbetarparten, som har möjlighet att utnyttja här antydda kampmedel av så att säga sekundär natur.

Till belysande av vad nu anförts omtalas här nedan en del exempel på stridsåtgärder riktade mot tredje man.

Då konflikt utbrutit vid en fabrik, plägar respektive arbetarorganisation stundom vända sig till de handelsföretag, som sälja fabrikens varor, med anmodan att, under det konflikten pågår, ej föra nämnda varor och detta vid hot att eljest lysa handelsföretagets hela verksamhet i bojkott. Har en grosshandelsfirma råkat ut för arbetskonflikt, händer det, att de firmor, som äro dess kunder, utsättas för liknande behandling. Transportföretag, som betjänat i konflikt indragna industri- eller handelsfirmor, ha förklarats i bojkott. Å andra sidan ha även dylika firmor, som anlitat transportföretag i konflikt, blivit föremål för bojkott.

För ej länge sedan utbröt tvist mellan en järnhandelsfirma och dess lagerarbetare, varefter firman blev förklarad i blockad med hänsyn till nyanställning av arbetskraft och bojkott beträffande varuförsäljning; detta senare

förhållande framhölls av arbetareparten genom tidningspressen för byggnadsarbetarna i de byggnadsföretag, vartill järnhandelsfirman brukade leverera varor.

Under konflikter vid bagerier, bryggerier, charkuterifabriker, minuthandelsaffärer, restauranger, kaféer och åkerier samt andra företag, som tillhandahålla allmänheten varor eller tillhandagå densamma med vissa tjänster, är det ganska vanligt, att uppmaning till bojkott riktas ej blott till företagets leverantörer, respektive eventuella återförsäljare och av detsamma anlitade transportföretag, utan även till den stora allmänheten. Kaféidkare och specerihandlande ha sålunda förklarats i bojkott på den grund, att de betjänat strejkbrytare, och exempel givas även på bojkott mot näringsidkare, som vägrat önskad kredit åt strejkande.

Hända kan även, att en arbetsstrid utvidgas så att säga i många led därigenom, att var och en, som ej respekterar en bojkott, i sin ordning blir bojkottad o. s. v.

Ehuru, såsom ovan berörts, det endast är mer sällan som arbetsgivarsidan begagnar sig av stridsåtgärder mot tredje man, ha dock fall därav förekommit. Särskilt uppmärksammas var den s. k. materialspärren, som år 1920 etablerades med anledning av konflikt inom byggnadsbranschen och som hade till ändamål att förhindra utomstående firmor att sysselsätta arbetare, tillhörande de i konflikten indragna organisationerna. Denna åtgärd, som blev effektiv väsentligen endast beträffande tillgången på cement, undanröjdes som bekant därigenom, att regeringen för allmän förbrukning lade beslag på 100 000 fat cement.

För vidare upplysningar om här berörda företeelser tillåter sig styrelsen hänvisa till »Utredningar till belysande av arbetsfredsfrågan» (Statens offentliga utredningar 1927: 4), IV. Blockad- och bojkottmetoder i arbetstvister.

Otvivelaktigt torde användandet under arbetskonflikter av stridsåtgärder mot tredje man vara att beteckna såsom en kränkning av det förhållande av fred och hänsyn, som bör råda samhällsmedlemmarna emellan. Med den utveckling, det fackliga organisationsväsendet numera nått, kunna också dylika kränkningar få en betydande omfattning och skärpa. För den stora allmänheten, som genom ifrågavarande stridsåtgärder hindras från att begagna lämpliga eller kanske nära nog oersättliga möjligheter till inköp, förtäring eller samfärdsel, måste dessa åtgärder givetvis i många fall förefalla mycket besvärande och förargelseväckande. Det är sålunda väl begripligt, att man å många håll anser sig ha grundad anledning påkalla statens ingripande till skydd för tredje mans neutralitet i arbetstvister.

Med erkännande av rättmätigheten utav nu berörda krav må likväl beträffande detsamma framställas vissa reflexioner.

Alla slag av strider på arbetsmarknaden måste över huvudtaget anses såsom ett samhällsont — näringslivets komplicerade mekanism bringas genom dem mer eller mindre i olag, och samhället tillskyndas skador och förluster. Även tredje mans intressen få därvid ofta, utan att någon stridsåtgärd riktas mot honom, sitta hårt emellan, exempelvis genom uteblivna leveranser, minskad försäljning eller lamslagen trafik. De skadeverkningar, som arbetsinställelserna direkt och indirekt giva upphov åt, torde oftast vara ojämförligt större än de, som härflyta ur stridsåtgärderna mot tredje man. Detta oaktat har samhället hittills i stort sett fått finna sig i de olägenheter, arbetsstriderna förorsaka, och åtnöja sig med lagstiftningsåtgärder till förekommande eller förkortande av arbetsstriderna; endast mer undantagsvis har

lagstiftningen repressiv karaktär. Dessa strider ha ganska allmänt betraktats såsom oundvikliga faser i kampen för den ekonomiska och sociala utvecklingen, och därtill har kommit, att man stått rådvill i fråga om lämpliga medel för deras stävande.

Med hänsyn till nu berörda omständigheter är det förklarligt, att stridsåtgärderna mot tredje man icke blivit föremål för lagstiftarens uppmärksamhet. Det synes även icke utan skäl kunna ifrågasättas, huruvida nämnda stridsåtgärder lämpligen kunna och böra göras till föremål för särskild lagstiftning, oberoende av övriga, mer betydelsefulla problem på området. Arbetsinställelserna medföra, såsom ovan berörts, så stora och svåra olägenheter, att de utan tvivel under den närmare framtiden allt fortfarande komma att påkalla statsmakternas uppmärksamhet, och vad som göres till deras motverkande kommer givetvis i regel också att förminska antalet fall av stridsåtgärder mot tredje man.

Enligt motionerna skulle den åsyftade utredningen särskilt avse frågan om skadestånd åt näringsidkare, som drabbas av stridsåtgärder mot tredje man. Skola statsmakterna reagera mot dylika åtgärder genom särskild lagstiftning, synes denna också knappast kunna gå ut på annat än åläggande, med eller utan straffansvar, för den, som uppmanat till bojkott eller dylikt mot tredje man, att utgiva skadestånd till denne. Söker man se till, huru en lagstiftning av antydd innebörd skulle komma att te sig i tillämpningen, torde man emellertid få anledning till tvekan om dess effektivitet.

Såsom förut påpekats, torde kränkningar av tredje mans rätt till neutralitet i arbetstvister väsentligen kunna förväntas från arbetarsidan. Av den enskilde arbetaren lär emellertid något avsevärt skadestånd endast mer sällan kunna påräknas, varför den kränkte i regel blott skulle kunna vända sig mot vederbörande fackliga organisation. För närvarande undertecknas också uppmaningar till bojkott vanligen av sådan organisation — tillhör arbetarparten landsorganisationen, skall bojkotten förklaras av vederbörande förbundsstyrelse — men skulle lagstiftning av ifrågavarande innebörd genomföras, lär man kunna förvänta, att annat tillvägagångssätt väljes. En enkel notis i arbetarpressen, meddelande att en viss affär säljer till strejkbrytare vid visst företag, skulle väl antagligen få ungefär samma verkan som en formlig bojkottförklaring. Att märka är för övrigt, att alla tryckta meddelanden stå under tryckfrihetsförordningens hägn och sålunda ej kunna giva upphov till ansvar i andra fall, än där nämnda författning stadgar sådant. Anmärkas må slutligen, att i mindre samhällen med övervägande arbetarbefolkning — här åsyftade bojkottåtgärder torde i sådana samhällen ha sin största betydelse — torde personliga meddelanden från man till man sannolikt göra tillfyllest.

Att genom lagstiftning verksamt trygga tredje mans neutralitet i arbetskonflikter torde sålunda möta avsevärda svårigheter. Intet annat land lär heller, såvitt styrelsen har sig bekant, ännu ha lagstiftning i ämnet. I Danmark har nu för tredje gången för riksdagen framlagts ett förslag till lag om skydd för arbets- och förvärvsfriheten, vilket lagförslags § 3, sådan den med knapp majoritet antagits av Folketinget, synes ha följande lydelse: »Varje slag av ekonomisk eller personlig förföljelse — bojkott därunder inbegripen — som syftar till att på oberättigat sätt begränsa den enskildes fria tillgång till förvärv eller arbete eller hans (hennes) rätt att vara medlem av eller stå utanför en organisation, är olovlig och medför, förutom ersättning för den skada, nämnda förföljelse tillfogad vederbörande, böter intill 100 000 kronor

eller enkelt fängelse.» Huruvida lagförslaget har utsikt att även vinna landstingets bifall, har sig styrelsen icke bekant.

Om man bortser från lagstiftningsåtgärder, synes man möjligen ha skäl ifrågasätta, om icke förbättrad sammanslutning jämte ökat inbördes stöd inom de grupper av näringsidkare, som särskilt äro utsatta för ifrågavarande övergrepp, skulle vara ägnade att i avsevärd mån tillgodose motionernas syfte. I likhet med industriens arbetsgivare skulle nämnda näringsidkare på sådant sätt kunna till sitt försvar få till stånd ett slags ömsesidig försäkring, och blotta tillvaron av en dylik anordning, som ju gjorde bojkott mer eller mindre verkningslös, skulle antagligen verka i viss mån återhållande på dem, på vilka det ankommer att besluta om sådan åtgärd.

Stockholm den 20 februari 1929.

GUNNAR HUSS.

A. Molin.

---